

МИЛЛИЙ ВА УМУМИНСОНИЙ ҚАДРИЯТЛАР УЙЁУНЛИГИ АСОСИДА ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ ТАШКИЛ ЭТИШДА ПЕДАГОГИК МУАММО.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18227338>

Усмонов Лочинбек Махситалиевич

*Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий Хавфсизлик
ва Мудофаа Университети катта ўқитувчиси.*

Аннотация

Мақолада тарбия жараёнини миллий ва умуминсоний қадриятлар уйғунлиги асосида ташкил этишнинг педагогик асослари таҳлил қилинган. Бугунги кунда ёшлар онгига миллий анъаналар, одоб-ахлоқ меъёрлари ва ватанпарварлик туйғуларини сингдириш билан бирга, уларда демократик тамойиллар, бағрикенглик ва глобал фикрлаш кўникмаларини шакллантириш муаммолари кўриб чиқилади. Икки турдаги қадриятлар ўртасидаги мувозанатни таъминлашда юзага келадиган зиддиятлар ва уларни бартараф этишнинг педагогик ечимларига тўхталиб ўтади.

Калит сўзлар

миллий қадриятлар, умуминсоний қадриятлар, педагогик уйғунлик, тарбия, маънавият, глобаллашув, шахс камолоти, анъана ва замонавийлик.

Аннотация

В статье анализируются педагогические основы организации воспитательного процесса на основе гармонии национальных и общечеловеческих ценностей. Рассматриваются проблемы формирования у молодежи национальных традиций, этических норм и чувства патриотизма параллельно с развитием демократических принципов, толерантности и глобального мышления. Автор уделяет внимание противоречиям, возникающим при обеспечении баланса между двумя видами ценностей, и предлагает педагогические пути их решения.

Ключевые слова

национальные ценности, общечеловеческие ценности, педагогическая гармония, воспитание, духовность, глобализация, развитие личности, традиции и современность.

Abstract

The article analyzes the pedagogical foundations of organizing the educational process based on the harmony of national and universal values. It examines the challenges of instilling national traditions, ethical norms, and a sense of patriotism in the minds of youth, alongside developing democratic principles, tolerance, and global thinking skills. The author focuses on the contradictions that arise in ensuring a balance between the two types of values and proposes pedagogical solutions to overcome them.

Keywords

national values, universal values, pedagogical harmony, upbringing, spirituality, globalization, personality development, tradition and modernity.

Тарбия жараёнини миллий ва умуминсоний қадриятлар уйғунлиги асосида ташкил этишнинг педагогик асослари таҳлил қилинган. Бугунги кунда ёшлар онгига миллий анъаналар, одоб-ахлоқ меъёрлари ва ватанпарварлик туйғуларини сингдириш билан бирга, уларда демократик тамойиллар, бағрикенглик ва глобал фикрлаш кўникмаларини шакллантириш муаммолари кўриб чиқилади. Икки турдаги қадриятлар ўртасидаги мувозанатни таъминлашда юзага келадиган зиддиятлар ва уларни бартараф этишнинг педагогик ечимлари.

Миллий ва умуминсоний қадриятлар уйғунлиги асосида тарбияни ташкил этишдаги асосий педагогик муаммолар қуйидагилардан иборат:

1. Қадриятлар тўқнашуви ва танлов муаммоси

Бугунги ёшлар икки хил оқим орасида қолмоқда: бир томондан оила ва жамият талаб қилаётган миллий анъаналар (андиша, итоат, жамоавийлик), иккинчи томондан глобал дунё таклиф қилаётган умуминсоний қадриятлар (шахсий эркинлик, индивидуаллик, прагматизм). Педагогик муаммо шундаки, ўқитувчи бу икки қутубни бир-бирига зид қўймасдан, қандай қилиб интеграция қилишни билмайди.

2. "Миллийлик" тушунчасининг эскирган ёндашувда талқин қилиниши

Кўп ҳолларда таълим муассасаларида миллий қадриятлар фақат тарихий анъаналар, ўтмиш ёдгорликлари ёки расмий тадбирлар сифатида ўтилади. Бу эса замонавий фикрлайдиган ёшларда "миллий қадриятлар – бу эскилик сарқити" деган нотўғри тушунчани шакллантиради. Муаммо – миллийликни замонавий қиёфада ва жозибador тарзда тақдим эта олмасликда.

3. Ахборот хуружи ва "Иммунитет" танқислиги

Интернет ва ижтимоий тармоқлар орқали кириб келаётган умуминсоний ниқоб остидаги "оммавий маданият" элементлари миллий тарбия тизимини четлаб ўтмоқда. Педагоглар учун муаммо шундаки, таъқиқлаш усули энди

ишламаяпти, лекин ёшларда маданий саралаш кўникмасини (филтрани) шакллантириш методикаси ҳали тўлиқ ишлаб чиқилмаган.

4. Педагогларнинг тайёргарлик даражаси

Кўпчилик тарбиячи ва ўқитувчиларнинг ўзлари "умуминсоний кадриятлар" деганда нимани тушуниш кераклиги (масалан: толерантлик, академик ҳалоллик, инсон ҳуқуқлари) ва уларни миллий менталитетга қандай сингдириш кераклиги ҳақида аниқ методик тасаввурга эга эмаслар.

Асосий муаммо — миллий кадриятларни сақлаб қолган ҳолда, жаҳон цивилизациясига интеграциялашган рақобатбардош шахсни тарбиялашнинг самарали модели ва методикаси мавжуд эмаслигидадир.

Миллий ва умуминсоний кадриятлар уйғунлигидаги асосий педагогик муаммо — икки хил дунёқараш ўртасидаги мувозанатни топишдир.

Қисқача айтганда, муаммонинг мағзи қуйидагича:

Моҳияти: Глобллашув даврида ёшларни миллий ўзликка содиқ қолган ҳолда, қандай қилиб замонавий ва очик фикрлайдиган (глобал) шахс қилиб тарбиялаш.

Зиддият: Миллий анъаналарнинг "консервативлиги" (эскича туюлиши) ва умуминсоний ғояларнинг "эркинлиги" ўртасидаги тўқнашув.

Натижа: Аниқ методика йўқлиги сабабли ёшларда ёки "маданий нигилизм" (миллийликни инкор этиш), ёки "махдудлик" (замонавийликдан кўрқиш) юзага келмоқда.

Хулоса: Муаммо — миллий кадриятларни замонавий ҳаёт талабларига мослаштириб, жозибадор тарзда етказиб бериш механизмининг ишлаб чиқилмаганидадир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙҲАТИ:

1. Абу Наср Форобий. Фозил одамлар шаҳри. – Тошкент: "Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти", 1993.
2. Абдулла Авлоний. Туркий гулистон ёхуд ахлоқ. – Тошкент: "Ўқитувчи", 1992.
3. Зиёмуҳаммадов Б. Педагогика. – Тошкент: "Тура-иқбол", 2006.
4. Мусурмонова О. Маънавий кадриятлар ва ёшлар тарбияси. – Тошкент: "Ўқитувчи", 1996.
5. Эрқаев А. Маънавият ва тараққиёт. – Тошкент: "Маънавият", 2009.
6. Ҳайдаров М. Педагогика тарихи. – Тошкент: "Фан ва технология", 2011.

Ўзбек педагогикаси антологияси. (Тузувчилар: К.Ҳошимов, С.Очил). –
Тошкент: “Ўқитувчи”, 2010.